

Основні навчальні досягнення учня по темі: «Слово. Значення слова.»

1 клас

Згідно « Програми для середньої загальноосвітньої школи» на кінець 1 класу учень повинен уміти:

- володіє загальноовживаними українськими словами, зокрема тими, що стосуються навчальної діяльності;
- відрізняє на слух загальноовживані українські слова від слів споріднених мов з тим самим значенням;
- співвідносить слово і зображення відповідного предмета, дії, ознаки;
- вибирає з-поміж 2—3 слів те, якому відповідає тлумачення, пропонуване вчителем;
- доповнює речення 1-2 словами за змістом, добираючи їх самостійно або вибираючи із запропонованих у підручнику, учителем.

Основні навчальні досягнення учня по темі:
«Слово. Значення слова.»
2 клас

Згідно « Програми для середньої загальноосвітньої школи» на кінець 2 класу учень повинен уміти:

- розподіляти ряд слів на 2 групи за смисловою ознакою; доповнює кожну групу 2—3 словами;
- добирати самостійно 4—6 слів, які відповідають на різні питання (хто ? що який ? яка ? яке? які? що роблять ? що роблять ? та ін.);
- доповнювати речення одним - двома словами за змістом;
- розпізнавати слова, близькі і протилежні за значенням; виявляє в ряду слів ті, що є близькими або протилежними за значенням; розподіляє слова на групи за значенням та питаннями (за частинами мови);
- знаходить серед прикметників слова з подібним і протилежним значенням;
- добирати такі слова з допомогою вчителя та самостійно; утворювати словосполучення іменників з прикметниками; добирати до відомого предмета відповідні ознаки;
- виявляти і добирати синоніми й антоніми (без уживання термінів) зі значенням дії;
- впізнавати в реченні, тексті службові слова, писати їх окремо від інших слів; пов'язувати між собою слова, частини складного речення за допомогою службових слів;
- Впізнавати в реченні, тексті загальновживані прийменники, використовувати їх у мовленні.

Слово. Значення слова
2 клас
Пригадай!

В українській мові є:

слова однакові за звучанням, а різні за значенням .

Наприклад: ручка(частина тіла, для письма, дверна),
коса (дівоча, знаряддя праці).

слова, протилежні за значенням

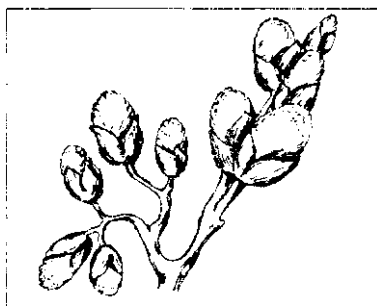
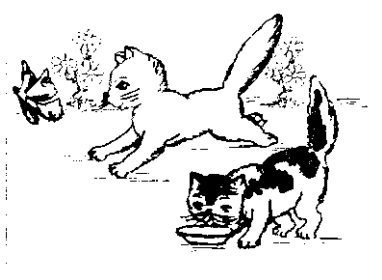
Наприклад: небо-земля, глибокий-мілкий,падати-вставати.

слова близькі за значенням

Наприклад: лелека-бузько-журавель-веселик-боціон.

Потренуйся!

1. Розглянь малюнки. Назви кожен предмет. Прочитай вірш.

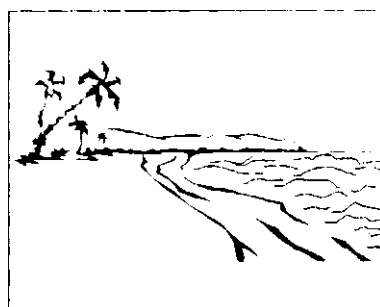
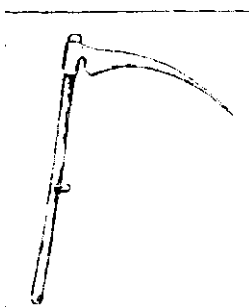
*На вербі, на гіллі білі-білі котики.
Доторкнуться лагідно лоскотливим дотиком.
Доторкнуться котики білі, невеличкі,
До руки, до ротика, до моєї щічки.
(Наталя Забіла)*

- Про які котики розповідається у вірші?
- Чим схожі вони на котиків-тваринок?
- Вибери спільні ознаки, які надають їм схожості.

Ловлять мишей, пухнасті, м'які на дотик, ніжно муркочуть.

2. Прочитай вірш, визнач скільки предметів називає слово коса.

*Косу дівчина плете,
На косі трава росте,
Пляж найкращий на косі,
Поки ще трава в росі.
Із косою йде на косу
Хлопець той, що сіно косить.
(Алла Свашенко)*

3. Прочитай вірш. Як називаються слова виділені у вірші?

*Два брати жили на світі
Був один з них працьовитий,
А другий — ледачий дуже.
Слухай казку про них, друже
=День і ніч брати сварились
І ніколи не мирились.
Все, що перший будував,*

*Другий миттю руйнував...
Той хоробрий і правдивий,
Той брехливий, похлихий.
Той розумний, той дурний,
Той великий, той малий.
Хоч брати вже й помирились,
Після них слова лишились,
Дуже горді, незалежні,
Абсолютно ПРОТИЛЕЖНІ.*

(Алла Свашечко)

Випишіть пари слів з протилежним значенням.

4. Добери слова з протилежним значенням

новий –	іде –
гарний –	сміється –
короткий –	день –

5. Відгадайте загадки і випишіть слова протилежні за значенням

Чим вечір кінчається, а ранок починається? ()

Голодна — мукає, сита — жує, всім дітям молоко дає. ()

Коли іде, то гомонить, коли зупиниться — мовчить. (.)

6. Прочитай вірш. Як називаються виділені слова.

*В країні мови я зустрів
Родину найдружніших слів.
Хоча вони нічим не схожі.
Брат брату завжди допоможе.*

*Старший брат в похід іде,
Середній за ним чимчикує.
Якщо хтось зашкандибає —
Молодший крокуватиме допомагає.*

Моволуб залишив братам повчання:

*Хоч різні всі ви за звучанням,
Та не здолає орда вас, ні військо,
Бо за значенням ви дуже близькі.*

7. Прочитай вірш. Знайди і випиши слова близькі за значенням.

ХТО ДІД?

З'їжджалися дочки у гості до діда:

*Ось там Завірюха санчатами їде,
За нею Метелиця слідом мете,
Хурделиця Хугу з собою веде.*

А тільки-но вітер у полі завіє,

Як стануть на межі Хуртеча й Завія.

Нарешті, удвох з Заметіллю приїхала

Найменша — улюблена донечка Віхола.

(Тамара Левченко)

- До слова друг добери слова близькі за значенням і запиши їх

Завдання для самоперевірки

1. Розмовляти, говорити, оповідати, гомоніти — це слова за значенням

а) протилежні; б) близькі; в) різні.

2. Визнач слова, протилежні за значенням до слова сумує:

а) радіє б) плаче в) дзвенить

веселиться тужить працює

сміється нудьгує пламеніє

3. Добери відповідні слова до поданих словосполучень.

рухатись пішки —

іти чітко в ногу —

іти дуже повільно —

іти накульгуючи —

а) іти;

б) крокувати;

в) плентатись;

г) шкутильгати.

4. Які значення можуть мати слова. Склади з ними речення вживаючи їх у різних значеннях

Лисичка, ключ.

Основні навчальні досягнення учня по темі: «Слово. Значення слова.»

3 клас

Згідно «Програми для середньої загальноосвітньої школи» учень 3 класу повинен уміти:

- **виявляти** в тексті слова з прямим і переносним значенням, багатозначні слова, найуживаніші омоніми (омофони - коса (дівчини і знаряддя праці); омоформи — моя мати — мати книжку; омографи (книжки і книжки) — практично, в процесі навчальної роботи, без уживання термінів;
- **добирати синоніми й антоніми до загальновживаних слів;**
- **використовувати їх в усному і писемному мовленні (навчальних творчих роботах);** пояснює і вживає у власному мовленні опрацьовані за підручниками фразеологізми, зокрема, прислів'я;
- **пояснювати** значення слів, опрацьованих у попередній навчальній діяльності;
- **користуватися** прийомами тлумачення слів (добір синонімів, опора на морфемну будову тощо) та тлумачним словником;
- **добирати** слова для точного вираження думки в усному і писемному мовленні;
- **виявляти** в навчальних текстах, у мовленні товаришів по класу, у власному мовленні нелітературні слова;
- **замінювати** їх літературними, нормативними.

Слова з прямим і переносним значення

Потренуйся!

1.Прочитай. Чи однакове значення мають виділені слова?

*Бурхлива розмова
сердитий вітер
золоті руки*

*бурхливе море
сердитий дядько
золотий годинник*

Зверни увагу! Слова вживаються в прямому і переносному значеннях. Переносне значення—це значення, якого набуває слово, коли його вживають замість іншого. *Золоті руки*—переносне значення; *золотий годинник*—пряме значення.

2.Випиши речення зі словами, вжитими в переносному значенні.

Сонце гріє, вітер віє, а вода тече. Наша мати—пшениченька золоту сорочку тче. А в тій золотій сорочечці, як маля, буду красуватися, буде усміхатися вся земля.

3.З поданими словами склади по два словосполучення, в яких ці слова вживалися і в прямому, і в переносному значеннях.

Наприклад: *Зітхає мама—зітхає вітер.*

Веселий, срібний, гострий, плаче, біжить, пливе.

4.Відгадай загадки. Спиши їх, підкресли слова, вжиті в переносному значенні.

Бачити—не бачить, чути—не чує, мовчки говорить, добре мудрує.

То холодним, то гарячим вдома кожен мене бачив. І співаю я від жару, і пускаю носом пару.

На городі молода пишині коси розпліта, у зеленії хустинки золоті хова зернинки.

5.Прочитай текст. Спиши його. Слова, вжиті в переносному значенні підкресли.

Сонце вийшло з-за лисої гори, глянуло на Гарбузяни і всміхнулося. Воно щоранку всміхається, коли кидає погляд на наше село. Та й хіба можна втриматися від радісної усмішки, коли дивишся з неба на наші Гарбузяни? Кращого села немає в цілому світі. В. Нестайко

Слова, що мають кілька значень

Потренуйся!

1.Відгадай загадки. Поясни значення слова-відгадки.

Тезко мій збудує дім, я дам воду в домі тім.

Друг мій воду набирає, я вирій відлітаю.

Зверни увагу! В українській мові є слова, що мають кілька значень. Такі слова називаються багатозначними. Наприклад: *кран*—машина, що піднімає вантаж; *кран*—пристрій, який відкриває і закриває водогін у квартирі..

2.Склади речення зі словами, поясни їх значення.

Півники (птахи, квіти), лисички (звірі, гриби), зайчик (сонячний, тварина), голки (хвоя, для шиття), ніжки (дитини, стола), ручка (дитини, дверей).

3.Спиши текст. Поясни, які значення можуть мати виділені слова.

*У школі відчинили вікна. Сонячні **зайчики** гасали по класах. Легкий вітерець шелестів **листочками** книжок. Із саду линув запах вогкої **землі**. Пролунав **дзвоник**,*

*діти поспішали на **лінійку**.*

4.Прочитай вірш. Подумай, про яке багатозначне слово йдеться у ньому. Зроби звуко-буквенний аналіз цього слова.

Батько глянув у щоденник

і питає: «Грицю,

це ж за що тобі учитель

вліпив одиницю?»

Гриць знітився і промимрив

так, що ледве чути:

«Та...то я ... не міг сьогодні

кореня добути.»

«Ой лелечко! Чи ви чули?—

обурилась мати.—

*Вже дитину заставляють
коріння тягати!»*

С. Сокирко

Слова, які звучать і пишуться однаково

Пригадай!

Що таке пряме і переносне значення слова? Наведи приклади.

Які слова називаються багатозначними. Наведи приклади.

Візьми до уваги! У нашій мові є слова, які звучать і пишуться однаково, але значення мають зовсім різне. Їх значення можна зрозуміти тільки у сполученні з іншими словами. Наприклад: шию сорочку і мити шию.

Потренуйся!

1. Прочитай вірш. Знайди слова, які звучать і пишуться однаково, але мають різне значення.

*Ну й охочий брат мій Ігор
до усяких жвавих ігор.*

*Де яка у світі гра є,
залюбки у неї грає.*

2. Прочитай. Поясни значення виділених слів. Спиши. Підкресли слова, що означають дію.

*По дорозі їхав **віз**,
він із лісу дрова **віз**.*

*А на греблі через **став**
заскрипів наш віз і **став**.*

*Я до хати дрова **ніс**
і замерз у мене **ніс**.*

А. Качан

3. Спиши речення. Підкресли слова, що звучать і пишуться однаково, але мають різне значення.

Легка пара піднімалась над ранковим полем. Пара рукавичок не була б сьогодні зайвою. Високо в небі пролітав орел. Діти влітку були на екскурсії в місті Орел. Вчися користуватися досягненнями чужих умів. Іванко добре умів кататися на ковзанах. В поході ми перетнули бурхливий потік. Струмок жваво потік до річки.

4. Склади речення зі словами. Підкресли граматичну основу.

Кілька (риба, кількість), цілі (завдання, цілий), роман—Роман (ім'я, літературний твір)

Слова, близькі за значенням

Потренуйся!

1. Прочитай вірш. Знайди у ньому слова, що по різному називають одну й ту ж пташку.

*Які чудесні барви у нашій рідній мові,
які відтінки різні від Сейму аж по Сян!
У Києві говорять інакше, ніж у Львові,—
і чорногуз, і бусол, лелека і боцян.
Д. Білоус*

Візьми до уваги! Слова, близькі за значенням, називаються синонімами.

Наприклад: школяр, учень, хлопчик.

2. Прочитай. Випиши синоніми до слів *сміливий, думати*.

Веселий, відважний, кмітливий, хоробрий, працьовитий, відчайдушний, щирий, безстрашний.

Казати, мислити, прагнути, міркувати, гадати, кипіти, розмовляти, боротися.

3. Згрупуй синоніми за значенням. Знайди «зайве» слово.

Мужність, розмова, відвага, бесіда, хоробрість, балачка, сміливість, вулиця, говірка.

Багаття, крик, вогонь, галас, ватра, небо.

итина, колиска, мама, люлька, маля, дитя.

Іскриться, сміється, переливається, біжить, регоче, сріблиться.

4.Словосполучення заміни словом-синонімом.

шкільний стіл—

висушена трава—

керівник підприємства—

мамина сестра—

5. Спиши текст, замінюючи виділені слова синонімами

Михайлик прокинувся. Вибіг на подвір'я. Зажмурився. Сонце прямо в очі йому сяяло.Лоскотало обличчя. Манило за собою.

Слова для довідок: гайнув, кликало, проснувся, світило, примружився.

6. Прочитай оповідання. Які недоліки є в ньому? Спробуй їх виправити.

Іде зима

Надворі стає холодно. Небо стає непривітне. Все частіше з неба сіє холодний дощ. П ташкам стає важче знаходити їжу.. Пташки прилітають у наш двір. Дітям нашого двору стало шкода пташок.

Діти нашого двору стали підгодовувати пташок.

Слова, протилежні за значенням

Потренуйся!

1.Прочитай вірш. Знайди у ньому слова, протилежні за значенням

<i>Два брати жили на світі, Був один з них працюючий, А другий ледачий дуже. Слухай казку про них, друже. Якщо перший брат вставав, Другий спав мерцім лягав. Той стоїть, а той сидить. Той мовчить, а той кричить. Той хоробрий і правдивий, Той брехливий, полохливий, Той розумний, той дурний, Той великий, той малий. День і ніч брати сварились І ніколи не мирились, Все, що перший будував, Другий миттю руйнував. Кожен рать повів свою.</i>	<i>Стрілись вороги в бою. Із високим стрівсь низький, На товстого йшов тонкий. Стрів білявого чорнявий, Огрядного — худорлявий, На сумного йшов веселий, На тендітного — дебелий. Ця кривавая війна — Нині сива давнина. Хоч брати вже й помирились, Після них слова лишились, Дуже горді, незалежні, Абсолютно протилежні. В мові ці слова живуть, їх антонімами звуть. А. Свашенко</i>
---	--

Візьми до уваги! Слова, протилежні за значенням, називаються антонімами.

2.З поданих прислів'їв випиши антоніми.

На чорній землі білий хліб родить. Вчений іде, а неук слідом спотикається.

З великої хмари—малий дощ. Котові смішки, а мишиці слізки.ранні пташки росують, а пізні слізки ллють. Знайти друга легко, вберегти—важко.

3.Прочитай і відгадай загадки. Запиши їх.

Я антонім слова літо,
В мене біла, тепла свита,
Хоч мороз люблю сама,
Адже звуть мене ...

Я антонім шуму, стуку,
Уночі без мене мука,
Для спочинку наймиліша,
Відгадайте, хто я ?

4. До поданих слів добери антоніми. Запиши слова парами.
Товстий, низький, веселий, день, холод, праця, бігти, мовчати, вставати.

5. Прочитай текст. Заміни підкреслені слова антонімами.
Запиши змінений текст.

Засинає матінка-природа. Відлетіли птахи, і тепер немає кому звеселити самотню берізку. Засмутились дерева. З жалем чекають вони холодної ночі. Тихо співають птахи, сумний гамір чути в лісі. Незабаром прийде зима.

Завдання для самоперевірки

.В якому словосполученні слово золотий вжите в переносному значенні?

- а) золотий браслет;
- б) золоте серце;
- в) золота сережка.

2.Прочитай речення.

Усім класом ми їздили на екскурсію. До класу зайшла нова учениця. Вагон першого класу зупинився біля станції.

Вибери правильну відповідь:

- а) слово клас має кілька значень;
- б) слово клас вжите в переносному значенні.

3.Вибери речення, в яких є слова, що звучать і пишуться однаково, але мають різне значення.

- а) *У Дениса в зошиті було чисто. У цьому зошиті зовсім немає помилок.*
- б) *Злий вовк нишпорив у кущах. Цей хлопчик був не добрий а злий.*
- в) *Навкруги простяглося безмежне поле пшениці. Оленка разом з мамою поле город.*

4. Вибери правильну кінцівку речення:

Слова легковажний, нерозсудливий, пустий—це

- а) антоніми;
- б) синоніми;
- в) слова, що звучать і пишуться однаково.

5. Вибери речення, в якому є антоніми.

- а) *Брехня серце гріє, а правда очі коле.*
- б) *Грамоти учить завжди пригодиться.*
- в) *Всяк правду знає, а не всяк про неї дбає.*

6. Заміни вислів одним словом-синонімом:

Набрати в рот води—

- а) забути;
- б) замовкнути;
- в) заважати.

Якщо твої відповіді 1.б, 2.а, 3.в, 4.б, 5.а, 6.б , то ти просто МОЛОДЕЦЬ!